

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.013

DOI <https://doi.org/10.57125/pedacademy.2024.06.29.08>

**Стимулювання критичного мислення через інноваційні підходи в
мистецькій освіті: систематичний огляд**

Білан Василь Вікторович

доцент, кафедра організації театральної справи імені І.Д. Безгіна, факультет театрального мистецтва, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, вул. Ярославів Вал, 40, м. Київ, 01054, bilanvasily@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3055-2618>

Громадський Ростислав Анатолійович

старший викладач, кафедра організації театральної справи імені І.Д. Безгіна, факультет театрального мистецтва, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, вул. Ярославів Вал, 40, м. Київ, 01054, gromadskiy@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6575-5744>

Ялоха Тетяна Олександрівна

доцент, кафедра організації театральної справи імені І.Д. Безгіна, факультет театрального мистецтва, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, вул. Ярославів Вал, 40, м. Київ, 01054, yalokha.tanya@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9097-6095>

Прийнято: 08.05.2024 | Опубліковано: 11.06.2024

Анотація: Метою статті було дослідити вплив інноваційних підходів у мистецькій освіті на розвиток критичного мислення. Для досягнення поставленої мети було використано методи аналізу, синтезу отриманих даних для визначення ефективних методів розвитку критичного мислення у мистецьку освіту, узагальнення. В результаті дослідження було з'ясовано, що критичне мислення є інтелектуально-дисциплінованим процесом аналізу, синтезу, оцінювання отриманої інформації, рефлексії, а також вмінням робити обґрунтовані висновки та приймати обґрунтовані рішення. Розвиток критичного мислення є необхідним елементом сучасної освіти, що сприяє формуванню творчих, самостійних та відповідальних фахівців. Впровадження інноваційних підходів в мистецьку освіту може значно покращити процес стимулювання критичного мислення. Використання штучного інтелекту та віртуальної реальності має велике значення для розвитку творчих здібностей, що є важливим для підготовки майбутніх фахівців у галузі мистецтва. Ефективними у розвитку таких навичок критичного мислення у здобувачів освіти, як аналіз, оцінка, синтез і організація інформації, є інтерактивні методи навчання. Важливою передумовою формування критичного мислення здобувачів мистецької освіти є використання в процесі навчання дискусій, семінарів, ігрових форм, групових та індивідуальних робіт та інших форм організації навчання. Основними вміннями, якими може оволодіти здобувач освіти в результаті такого навчання є вміння ставити запитання, пошук доказів, що підтверджують або спростовують отриману інформацію, проведення порівняльного аналізу тощо. Загалом, використовуючи різні цифрові інструменти, інтерактивні методи навчання, інноваційні технології, викладачі можуть підвищити ефективність освітнього процесу та стимулювати розвиток творчих здібностей у здобувачів освіти. Важливо постійно удосконалювати навчальні програми та методики з урахуванням стрімких змін

у сучасному світі. Заклади вищої освіти повинні надавати пріоритет інноваційним методам для ефективного навчання та підготовки майбутніх фахівців мистецького напрямку.

***Ключові слова:** педагогічні інновації, методи активного навчання, розвиток творчих здібностей, ефективність навчальних стратегій.*

**Encouraging critical thinking through innovative approaches in art education:
A systematic review**

Bilan Vasyl Viktorovych

Docent, Department of Theater Affairs Organisation named after I.D. Bezgin, Faculty of Theater Arts, Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University, 40 Yaroslaviv Val Str., Kyiv, 01034, bilanvasily@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3055-2618>

Hromadskiy Rostyslav Anatoliiovych

Senior Lecturer, Department of Theater Affairs Organisation named after I.D. Bezgin, Faculty of Theater Arts, Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University, 40 Yaroslaviv Val Str., Kyiv, 01034,
gromadskiy@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6575-5744>

Yalokha Tetiana Oleksandrivna

Docent, Department of Theater Affairs Organisation named after I.D. Bezgin, Faculty of Theater Arts, Kyiv National I.K.Karpenko-Karyi University of Theater, Cinema and Television, 40 Yaroslaviv Val Str., Kyiv, 01034, yalokha.tanya@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9097-6095>

Abstract: *The purpose of the article was to investigate the impact of innovative approaches in art education on the development of critical thinking. To achieve the goal, the methods of analysis and synthesis of the obtained data were used to determine effective methods of developing critical thinking in art education, generalization. As a result of the research, it was found that critical thinking is an intellectually disciplined process of analysis, synthesis, evaluation of received information, reflection, as well as the ability to draw reasonable conclusions and make reasonable decisions. The development of critical thinking is a necessary element of modern education, which contributes to the formation of creative, independent and responsible specialists. The introduction of innovative approaches to art education can significantly improve the process of stimulating critical thinking. The use of artificial intelligence and virtual reality is of great importance for the development of creative abilities, which is important for the training of future specialists in the field of art. Interactive learning methods are effective in developing such critical thinking skills in students as analysis, evaluation, synthesis and organization of information. An important prerequisite for the formation of critical thinking of students of art education is the use of discussions, seminars, game forms, group and individual work and other forms of educational organization in the learning process. The main skills that the student of education can master as a result of such training are the ability to ask questions, search for evidence that confirms or refutes the information received, conducting a comparative analysis, etc. In general, using various digital tools, interactive teaching methods, innovative technologies, teachers can increase the efficiency of the educational process and stimulate the development of creative abilities of students. It is important to constantly improve educational programs and methods, taking into account the rapid changes in the modern world. Institutions of higher education should give priority to innovative methods for effective education and training of future specialists in the art direction.*

Keywords: pedagogical innovations, methods of active learning, development of creative abilities, effectiveness of educational strategies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями (Вступ). Мистецька освіта у сучасному світі – це важлива складова загального освітнього простору в Україні, яка сприяє збереженню культурної спадщини народу. Саме це робить її досить затребуваною у суспільстві. Для формування ключових компетентностей здобувачів мистецької освіти, які дозволять у майбутньому дозволять їм вирішувати різні професійні питання, викладачі повинні використовувати інноваційні підходи та методики в організації навчання, що спрямовані на активне оволодіння всіма елементами пізнавальної діяльності здобувачів освіти. У цьому контексті актуалізується проблема стимулювання критичного мислення у здобувачів вищої мистецької освіти через інноваційні підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Огляд літератури). Питанню розвитку критичного мислення у сучасних здобувачів освіти присвячена велика кількість досліджень вітчизняних науковців. Так, наприклад, основні шляхи розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти були розглянуті у праці К. Музичук [8]. О. Трубіцина, Т. Валюкевич та Є. Шакуров підкреслили актуальність розвитку цієї навички та наголосили на потребі впровадження інтерактивних методів навчання, використання інноваційних підходів та застосування педагогічних стратегій, спрямованих на розвиток цієї компетенції [10].

Критичне мислення, як фундаментальна компетенція сучасних фахівців, активно досліджується і зарубіжними науковцями. Так, N. Alsaleh провівши систематичний огляд літератури, з'ясував, що критичне мислення є компетенцією, що включає в себе різноманітні розумові процеси та навички, такі

як інтерпретація, аналіз, оцінка, висновки, пояснення та саморегуляція [13]. К. Ковальська, О. Кузьменко та Т. Науменко розглянули питання розвитку критичного мислення у здобувачів освіти у контексті впровадження інтерактивних методів навчання [7].

Стимулювання критичного мислення досить тісно пов'язано із розвитком творчих здібностей, оскільки обидва процеси взаємодоповнюють і підсилюють один одного в контексті навчання та професійного розвитку. В. Холоденко у своїй праці наголосила на тому, що успішна реалізація творчого потенціалу здобувачів освіти пов'язана із використанням цілеспрямованих та доцільних педагогічних впливів на їхнє становлення, активізацією та інтеграцією творчої діяльності, наданням їй емоційного змісту, стимулюванням фантазії, уявного та перцептуального мислення [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатню кількість наукових праць, в яких розглядаються різні підходи до розвитку критичного мислення у сучасних здобувачів освіти, у контексті саме мистецької освіти цей аспект не є достатньо висвітленим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті полягає у дослідженні та систематизації інноваційних підходів, що сприяють розвитку критичного мислення у здобувачів мистецької освіти. Відповідно, завданнями дослідження є:

- проаналізувати наукові дослідження, щодо розвитку критичного мислення здобувачів мистецької освіти;
- окреслити ключові інноваційні методики та підходи, які використовуються для стимулювання критичного мислення, оцінити їхню ефективність;

○ виявити можливі виклики, з якими стикаються учасники освітнього процесу при використанні таких підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів (Результати дослідження). Сучасне суспільство вимагає від освіти формування вільної, творчої особистості, здатної до якісного мислення. Це мислення проявляється через творчу та конструктивну діяльність і передбачає розвиток критичності як ключової риси людського мислення. Тобто критичне мислення є якісним мисленням, яке спирається на когнітивні навички та стратегії, дозволяючи аналізувати об'єкти, ситуації, події та приймати обґрунтовані рішення на основі такого аналізу. Процес критичного мислення також передбачає розвиток уяви, що дає змогу передбачати явища та їхні наслідки [13]. Основними характеристика критичного мислення є наступні (рис. 1):

Рисунок 1. Основні характеристики критичного мислення

Джерело: власна розробка автора.

Розвиток критичного мислення є одним з головних пріоритетів сучасної освіти, оскільки людина з добре розвиненим критичним мисленням може самостійно опанувати знання, роблячи цей процес усвідомленим, безперервним та ефективним [14]. У мистецькій сфері ця навичка є особливо важливою для майбутніх керівників, продюсерів та інших управлінців. Ефективне управління ресурсами вимагає здатності розрізняти найважливіші аспекти проєктів, відповідно розподіляти час, бюджет і людські ресурси. Критичне мислення дозволяє цим фахівцям аналізувати та планувати різні мистецькі проєкти таким чином, щоб досягати максимальної ефективності та мінімізувати ризики. Загалом, аналіз діяльності та менеджмент у цьому напрямку не може існувати без розвиненого критичного мислення.

Проблема розвитку критичного мислення, яке є важливим ресурсом у житті сучасної людини, є однією з найбільш актуальних у підготовці фахівців усіх сфер. Динамічність розвитку суспільства, його технологічний прогрес і прагнення до культурного розмаїття ставлять перед людиною вимогу адаптуватися, вирішувати нетипові завдання і створювати нові знання на основі вже існуючих фактів. У такому контексті розвиток критичного мислення для майбутніх митців стає необхідною і надзвичайно важливою задачею [4].

Основним завданням викладачів в умовах активної інформатизації є вмiле поєднання інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для підвищення якості освіти, зокрема і мистецької. Разом із традиційними педагогічними технологіями у мистецькій освіті активно використовують і цифрові технології та інноваційні підходи, які сприяють розвитку інтелектуальних вмінь і творчої самостійності здобувачів освіти [3].

Для стимулювання критичного мислення може бути використано таке програмне забезпечення, як MozaBook. Цей інструмент поєднує теоретичний матеріал з інструментами для його опрацювання, зокрема різноманітними інтерактивними завданнями. Це комплексна програма, яка об'єднує функції презентаційних програм та інтерактивних дошок, з можливістю відтворювати відео- та аудіофайли, 3D-сцени, використовувати різноманітні інструменти та ігри на заняттях [7]. Створення різноманітних інтерактивних проєктів за допомогою MozaBook сприяє розвитку навичок самостійного пошуку інформації, її аналізу, синтезу та презентації результатів, що є важливими компонентами критичного мислення.

На сьогоднішній день у більшості закладів освіти України використовується дистанційна форма навчання, що зумовлено умовами воєнного стану в країні. Характерними рисами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія із виділенням часу для самостійного освоєння навчального матеріалу [3]. Використання комп'ютерних технологій, які є основою дистанційного навчання, допомагає здобувачам освіти засвоїти навчальний матеріал, забезпечує оперативний зворотний зв'язок для корекції результатів навчання та сприяє розвитку їхньої розумової діяльності.

Для розвитку критичного мислення в умовах дистанційної форми освіти викладачі можуть використовувати різні інноваційні технології, зокрема онлайн-платформи, електронні навчальні курси, відео-лекції тощо. Так, наприклад, для організації групових проєктних завдань викладач може використати дистанційну систему Moodle, яка в електронних навчальних курсах містить такий інструмент, як «Семінар». Її основною особливістю є можливість отримати не одну, а дві оцінки: за оцінювання робіт своїх одногрупників та за саму роботу. Оцінюючи роботи інших, здобувачі вищої освіти займаються аналізом, формують власні

судження, визначають переваги та недоліки в роботі й на основі цього формують висновки у вигляді оцінки [8].

Цілі мистецької освіти у сучасному світі тісно пов'язані з інноваціями педагогічної освіти, що характеризуються такими особливостями:

- направлення інноваційних технологій на стимулювання творчої уяви здобувачів освіти;
- розкриття творчої індивідуальності і потенціалу на основі здібностей кожного здобувача освіти;
- специфічне поєднання інноваційності і традицій у мистецько-педагогічному процесі [2].

Сучасне розуміння і значення мистецької освіти полягає в можливості реалізувати завдання гуманітарних наук у контексті гуманітарного простору, сприяючи художньо-етичному сприйняттю, розумінню та трактуванню людини. Це дозволяє фаховій галузевій освіті, як соціальному інституту суспільства, здійснювати навчально-виховну діяльність у інтелектуальному та загальнокультурному напрямках.

Вона виступає каналом передачі спадкоємних форм і водночас є чинником розвитку культурних інновацій [6]. Формування творчого середовища у закладах мистецької освіти є ключовим для формування професійних якостей та компетентностей майбутніх фахівців. Це дозволяє їм стати активними учасниками суспільства, здатними успішно реалізувати свої творчі ідеї на високому рівні конкурентоспроможності.

Тому всі учасники освітнього процесу мають брати активну участь у створенні оптимальних умов для впровадження креативних компонентів у навчальний процес. Ефективна реалізація творчого потенціалу здобувача освіти у мистецькому напрямку вимагає систематичних та цілеспрямованих педагогічних впливів на їх розвиток. Це включає активізацію та інтеграцію

творчої діяльності, надання їй емоційного змісту, сприяння розвитку фантазії, уяви та перцептивного мислення, а також створення умов для творчої взаємодії між учасниками навчального процесу [11].

В процесі розвитку творчих здібностей здобувачів освіти важливим є використання активних методів навчання. Поняття творчих здібностей можна охарактеризувати як когнітивні та інтелектуальні навички, що сприяють генерації нових ідей, створенню творчих проєктів та розв'язуванню проблемних питань. Для формування творчих здібностей здобувачів мистецької освіти важливим аспектом є використання ігрових методів, задач з реальним сценарієм, стимулювання дослідження, а також використання сучасних технологій [1]. Високу ефективність і якість навчання, в умовах стрімкого технологічного розвитку, приносять імерсивні технології, а саме віртуальна реальність [15].

Використання такої технології надає можливість проведення унікальних інтерактивних заняття з мистецтва та дозволяє здобувачам освіти досліджувати різні мистецькі напрямки, взаємодіяти зі створеним віртуальним середовищем і навіть експериментувати з різними техніками та матеріалами для створення власних робіт. Це сприяє розвитку у них не лише творчих здібностей, а й критичного мислення та навичок співпраці.

Досить швидкими темпами відбувається інтеграції такої інноваційної технології, як штучний інтелект, у мистецьку освіту. Штучний інтелект може допомогти здобувачам освіти у виявленні та класифікації окремих елементів на певних зображеннях, що спонукає майбутніх митців до кращого розуміння композиції, стилю та техніки. Такі інструменти також можуть бути корисними під час вивчення історії мистецтва.

Технології ШІ також можуть допомогти у процесі генерації ідей або вдосконаленні композицій [12]. Інструменти ШІ можуть сприяти колективному навчанню, забезпечуючи можливість роботи в групах та зворотного зв'язку. Ці

технології покращують комунікацію й колективну творчість, сприяючи спільній роботі над мистецькими проектами.

Важливою передумовою формування критичного мислення здобувачів мистецької освіти є використання в процесі навчання дискусій, семінарів, ігрових форм, групових та індивідуальних робіт та інших форм організації навчання. Різні дискусії та дебати відіграють ключову роль у навчальному процесі, надаючи здобувачам освіти можливість розглядати різні точки зору на певну проблему. Ці форми спілкування є універсальними, оскільки дають змогу обговорювати різноманітні теми. У процесі дискусії здобувачі освіти активно опрацьовують інформацію, аналізують її, формують власну позицію щодо проблеми, а також поліпшують навички спілкування, що сприяє розвитку їхньої професійної культури [10].

Основними вміннями, якими може оволодіти здобувач освіти в результаті такого навчання є вміння ставити запитання, пошук доказів, що підтверджують або спростовують отриману інформацію, проведення порівняльного аналізу, виконання необхідних дій для презентації власних умінь та генерації нових ідей. Доцільним у підготовці майбутніх митців є також використання таких форм інноваційної діяльності, як майстер-класи, студентські конференції, професійні семінари, професійні конкурси, експериментальні секції, практики в дизайн-студіях відомих фахівців, виїзні лекції, дослідницька робота тощо [9].

Незважаючи на тенденції цифровізації у мистецькій освіті, процес інтеграції різних інноваційних підходів та технологій у цей напрямок стикається з низкою викликів. Один з основних викликів – нестача фінансових ресурсів для використання інноваційних технологій. До того ж, традиційний підхід до мистецької освіти в Україні протягом тривалого часу був орієнтований на оволодіння техніками та навичками, а не на творчість та інновації. Такий підхід

не відповідає вимогам сучасного світу, який вимагає від митців уміння мислити творчо та інноваційно [5].

Новітні стратегії навчання, варто розробляти таким чином, щоб стимулювати критичне мислення і заохочувати до творчих дій, тим самим залучаючи здобувачів освіти до усвідомлення себе як творчих особистостей у певній галузі, що є основою професійного досвіду. Мистецька освіта повинна бути адаптованою до інноваційних технологій та потреб здобувачів освіти, сприяючи розвитку їх творчих здібностей і забезпечуючи максимально ефективну та інтерактивну участь в освітньому процесі.

Висновки. Мистецька освіти є одним із найбільш важливих культурно-творчих засобів сучасного суспільства. Її основним завданням є направлення майбутніх фахівців на творчу роботу та активізації формування їхніх професійних компетентностей. Не менш важливим завданням цього напрямку освіти є і стимулювання критичного мислення, як однією із фундаментальних навичок сучасного інформаційного суспільства. Для здобувачів мистецької освіти навички критичного мислення є надзвичайно важливими для постійного удосконалення та розвитку творчих навичок.

Стимулювання критичного мислення у майбутніх митців потребує вирішення емоційно-образних завдань та набуття творчого досвіду в процесі навчання. Впровадження інтерактивних технологій, засобів дистанційного навчання, ігрових методів та використання штучного інтелекту сприяє не лише підвищенню рівня засвоєння навчального матеріалу, але й активізації критичного мислення, аналітичних і творчих здібностей здобувачів мистецької освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні успішного зарубіжного досвіду розвитку критичного мислення у майбутніх митців шляхом впровадження в їхній процес навчання інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Алексеева С. Формування творчих здібностей та професійних компетентностей майбутніх дизайнерів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11 (29). С. 14-22. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/5471/5502> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Білова Н. К. Сучасні тенденції розвитку мистецької освіти в Україні. *The 14th International scientific and practical conference "Innovations and prospects of world science"* (Vancouver, September 14-16, 2022) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2022. С. 157-163. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-14-16.09.22.pdf#page=157> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Глазунова І. К. Дистанційний та змішаний формат навчання в мистецькій освіті – виклик сьогодення. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 7(9). С. 38-45. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37606/Hlazunova%20Irina%20Kimivna.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 15.04.2024).
4. Грінченко Т. Використання технологій розвитку критичного мислення у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики. *Наукові записки БДПУ*. 2020. № 1. С. 223-232. DOI: 10.31494/2412-9208-2020-1-1-223-232 (дата звернення: 06.06.2024).
5. Денисюк Ж. З. Мистецька освіта в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 23-28. URL: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=1193780> (дата звернення: 15.04.2024).
6. Денисюк Ж. З. Креативність у мистецькій освіті як середовище реалізації професійного і творчого потенціалу особистості. *Вісник Національної*

академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2023. № 2. С. 9-15. URL: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=1258710> (дата звернення: 15.04.2024).

7. Ковальська К. В., Кузьменко О. Ю., Науменко Т. С. Інтерактивні методи викладання для стимулювання критичного мислення учнів середніх класів в Україні: ефективність та стратегії імплементації. *Академічні візії.* 2024. № 29. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/968> (дата звернення: 15.04.2024).

8. Музичук К. Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти в умовах змішаного навчання. *Нова педагогічна думка.* 2019. № 3(99). С. 61-65. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2019_3_18.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

9. Се Ю., Маркович М. Й., Мацишина З. А. Аналіз педагогічних підходів, які сприяють розвитку творчості у майбутніх митців та дизайнерів. *Вісник науки та освіти.* 2023. № 11(17). С. 1076-1090. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/31716> (дата звернення: 15.04.2024).

10. Трубіщина О. М., Валюкевич Т. В., Шакуров Є. О. Розвиток критичного мислення як ключової компетенції студентів у вищій освіті. *Вісник науки та освіти.* 2024. № 2(20). С. 1230-1244. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/download/9647/9700> (дата звернення: 15.04.2024).

11. Холоденко В. Творчий потенціал особистості: зміст, структура та передумови успішної реалізації у мистецькій освіті. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2019. № 26. С. 22-28. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/tmae/article/view/103/100> (дата звернення: 15.04.2024).

12. Череватюк В. Використання інструментів штучного інтелекту у мистецькій освіті: проблеми та можливості. *Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2024-1-13> (дата звернення: 15.04.2024).
13. Alsaleh N. J. Teaching critical thinking skills: literature review. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*. 2020. № 19(1). P. 21-39. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1239945> (дата звернення: 15.04.2024).
14. Dekker T. J. Teaching critical thinking through engagement with multiplicity. *Thinking Skills and Creativity*. 2020. № 37. P. 100701. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100701> (дата звернення: 15.04.2024).
15. González-Zamar M. D., Abad-Segura E. Implications of virtual reality in arts education: Research analysis in the context of higher education. *Education Sciences*. 2020. № 10(9). P. 225. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci10090225> (дата звернення: 15.04.2024).